

EGY RÁDIÓS NAPLÓJÁBÓL

Fasori diákká válva
a jubileumi tanévnyitón

Szeptember 1-je, reggel 8 óra, Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium, tanévnyitói ünnepi istentisztelet.

Huszonöt évvel ezelőtt ebben a számunkra oly fontos, büszkeségünket, jó hírünket idehaza és a „világba” szertevivő, egyházi öntudatunkat erősítő és evangélikus dobbanás szívünkkel örömmel eltöltő intézményben indulhatott el éppen a rendszerváltás hajnalán, 1989. szeptember 2-án az új-jáélede egyházi oktatás. Protestáns középiskola csak egy működhetett az államosítás után, katolikus is éppen csak egyházi.

Jelentős, történelmi pillanat volt, és ilyen lesz ez a mostani is, készülő rá lélekben a rádiós szerkesztő, amikor hajnali fél hatkor felkel, hogy megnézzé, milyen is lesz az idő. Szakad az eső. Nem is szakad, ömlik, zuhog, mintha dézsából öntenék, a lezúduló víztömeg dühödten veri a tetőket, a házfalakat, a járdákat. Az ősz első napja, indulni kell. Diákok és szülők százai kénytelenek az eget, s ez a láthatatlan közösség most befogad, én is a reggel nyolc órai becsengetésre sietek, azaz a templomi orgona hangjára, amely betölti majd a lelkemet meg a szakrális teret, és kiszűrődik talán az eszövől nedves faszorba.

A valamikori és a mostani tanárookra gondolok, akik mentek esőben, hóban, fagyban és nap-sütésben, hogy a tekintélyt parancsoló épület falai között a tudást, hitet, erkölcsöt tanítsa és megelvé átadják a diákjaiknak. Akik közül ma is ott ülnek sokan öreg-sőt: „örök” diákok, mert „a” Fasor az életük része, meghatározó-

ja, alapozója, elvehetetlen értéke. S az újraindulás – az emberi oldalt szemlélve – az ő hűségüknek és állhatatos munkálkodásuknak is nagymértékben köszönhető.

Ahogy futok a Király utcai Trohimegállóba, az első ember, akivel találkozom, *Ódor László* korábbi igazgató. Így az interjú-készítés informális része már a trolin megkezdődik. Jó hangulatban, kicsit vizesen, nyolc óra előtt öt perccel a méhkasként zümmögő, telis-teli templomba lépve a hely szelleme és a jelen atmoszférája tölt be. De jó ez az egész! A kinti sötét, áztatott esőbeli időjárás és fényviszonyok után itteljes a harmónia.

Több mint ötszáz diák az Isten házában, számos magas rangú vendég – püspökök, lelkipásztorok, miniszter, akadémikus, politikus, államtitkár –, szülők és tanárok, több tévékamera, sok fotós és újságíró... Elmondhatatlanul lelkesítő másfél óra következik. A felnőtt embert – e sorok íróját legalábbis – szeptember elején mindig elfogó tanévkezdő nosztalgia bennem most tetőfokára hág, és ami soha nem lehettem, most egy kicsit én is az vagyok: lelkes fasori diák. Kollégámmal csak fejbömbökkel és szemmozgással kommunikálunk, ő fogat, én a hangokra vadászom.

Szoboravatás, fogadás, találkozás sok ismerőssel, gyors kérdések-válasok, ugye, szólsz te is, igen, szívesen, mikor megy adásba, de ugye, megvágjátok majd, persze-persze, ne aggódj, lehet bakizni, no, vonulunk csak félre, egy nagy levegő, és akkor most bekapcsolom a mikrofont...

■ KÖHÁTI DOROTTYA

Az elcserélt templom búcsúja

► **A búcsú ma Magyarországon hagyományosan katolikus ünnep. Nem így Sopron környékén... A Fertő-parti és a Sopron melletti – német gyökerekkel bíró – falvakban legtöbb helyen ma még megünnepelik az evangélikus templom szentelésének évfordulóját, legyen a település határon innen vagy túl. Az ötvenes években a Sopron kertvárosává avasult Sopronbánfalva ma is büszke régi hagyományaira, ezért szeptember második hétvégéjén rendszeresen itt is megrendezik az evangélikus búcsút.**

A „Kiritog”-ként emlegetett ünnepnek a magyarországi németek kitelepítése előtt szinte mindenütt ugyanaz volt a forgatókönyve: több héttig tartó takarítás, a porta mesélése, süte-főzés, szombati legényfalás, vasárnap pedig ünnepi istentisztelet. Ezt követte a sorozásra váró legények verbunkos tánca a legényfia körül, majd az esti órákban kezdődő és kedd (!) hajnalig tartó dínómadán.

A hagyományok a németek 1946-os kitelepítése után az osztrák–magyar határtól keletre erősen megkopott. Sopronbánfalván különösképpen, mivel itt a jórészt evangélikus németiség kilencven százalékát éltezték.

A bánfalvi evangélikus búcsú hagyományai már rég felledésbe merültek volna, ha a Németországba kitelepítettek nem őrzik meg szülőföldjük szokásait. A Baden-Württemberg tartománybeli Schwäbisch Gmündben és környékén élő egykori sopronbánfalviak – identitásukat keresve és múltjukat nem felede – a bánfalvi búcsú napjára minden évben kicsinosították németországi portáikat, asztalra varázsolták Bánfalva ízeit, és előszedték a ládafiából féltve őrzött kincsüket, az „otthoni” népviseletet. Úgy ünnepeltek, azokat az énekeket énekeltek és azokat a táncokat járták, amelyeket egykoron szülei és nagyszülei. Még egy úgynevezett „Wandorfer Kiritog” (Arbeitsgruppe Wandorfer Kiritog) is alapították, hogy legyen, aki kézben tartja az ünnepi eseményeket.

Körülbelül egy időben azzal, amikor a Schwäbisch Gmündben élő egykori bánfalviak kiértek a búcsú mulatozásokból, Sopronban új-

FOTO: MEZÁROS ZSÓFI

ra felmerült az igény arra, hogy az itthon már csak „mérsekkelt lángon égő hagyományokat” újra felelevenítsék.

Sok minden kikopott a régiék szokásaiból, de a kilencvenes évektől újra van Bánfalván felvonulás, húzzák a zenészek a német talpalávalót, előkerülnek a szekrényekből a népviseletek, és még a templom is megtelik hívekké.

Sajnos már nem az a templom, amelynek a templomszentelési évfordulóját idén is ünnepeljük. Az 1887-ben felszentelt „rég” templomot – nyolcvan évvel később – 1967-ben elcserélték... Igen, elcserélték. Mivel a

kitelepítés jócskán megtizedelte a gyülekezetet, a maroknyira zsugorodott közösség nem tudta felújítani templomát, az épület állaga pedig egyre romlott. Sopron város a gyülekezetnek egy olyan cserét javasolt, amelyre nem lehetett – és nem is volt szabad – nemet mondani.

Cserébe a templomért az attól néhány száz méternyire található – szintén meglehetősen romos állapotban lévő – katolikus iskolát kapta meg a gyülekezet a városi tanácsól. Ennek az épületnek azonban nem volt tornya. A bánfalviak ma is könnyekkel küzdőve mesélnek arról, hogyan bontották le elcserélt templomuk tornyát, és hogy szinte az egész falu (akkor már városrész) a tornyot tégláit pucolta. A megtisztított téglákat kis talicskákban hordták át, az iskolához, majd újraépítették a tornyot.

Az elmúlt hetekben ez a torny – 1967 óta először – megújult. Pompája azért is szembe-tűnő még a kevésbé elfoglalt számára is, mert a templom sajnos nem lett felújítva, csak a hozzá épített torny. Az elnyert pályázat a torny renoválását és a fűtési rendszer korszerűsítését tette csak lehetővé. A bánfalviak öröme persze így is óriási, és sokan eljöttek a kényelvé háláadást istentiszteletre azok közül is, akik 1967-ben ennek a tornyoknak a tégláit pucolták, talicskázták, vagy adogatták a kőművesek kezébe.

Az ünnepi istentiszteleten *Gabnai Sándor* esperes áldotta meg a tornyot és mindazokat, akiknek ez a tornyok sokat jelent.

Az ünneplés sem maradt el. A délután folyamán a gyülekezet ifjúsága saját készítésű „Luther-burgert”, „Luther-süti” és „Luther-puncsot” kínált a torny tövében, jelenlétükkel hirdelve azt, hogy még az ilyen – tagjai majd hógymen száz százelemben elvezített és a templomától megfosztott – kis közösségnek is lehet jövője.

■ HEINRICHS ESZTER

1 Nyolcvan éves a nagy tanáregyéniség: *Ilia Mihály*. Erős szellemi példa, magányos közösségteremtő, aki irodalmi harcát végig egy helyen, a gyönyörű vidéki városban, Szegeden vívta. Ő ma az egyetlen férfi, akit semmi, senki nem torzított el, maradt a másokra figyelő szem, az örök segítő-készség. Mi, a közelében élők naponta megtapasztalhattuk, mennyire eltávolodtunk magunktól és másoktól, nem tudunk szót váltani a jóról, a szépről. A hazáról.

Ilia tanár úrról ma mindenki azt mondja Magyarországon, Erdélyben, a Vajdaságban, Kassán, Beregszászon és a nagyvilágban: egyszemélyes intézmény. Egyedüli példány (Kosztolányi-féle értelemben).

2. Lehetetlen, hihetetlen, hogy a *Tiszatáj* legendás vezetője *nyolcvan éves!* A jeles irodalmiszerző és irodalmi levelező, „az elvesztett elvessző közt örökös főszerkesztő / mindünknek holtunkig a tanár” – írta *Zalán Tibor*. Nemzedékek nagyszívű nevelője, melyek tagjai közül sokan kerültek szellemi életünkbe. Ilia Mihály sok évtizedes munkásságának legfontosabb érdeme, hogy ő volt az első, aki szóban és tetteiben arra törekedett, hogy a magyar kultúrát a maga egyetemességében értelmezzék és itéljék meg.

Ilia jól érezte, hogy a határon túli magyarok sorsa elválaszthatatlan összefügg a Trianon utáni szegzett közösséggel. Mindig törekedni kell a gond, a fogyatkozó öröm, az irodalom

kibeszélésére. Amíg tehetette, a rádióban, szegedi lapjában, az egyetemi katedrárd, hozzászólásaiban, kritikáiban erre figyelmeztetett. És a világirodalomában páratlan, mindenre kiterjedő levelezésben.

3. „Ilia irodalomfelfogásának a kezdetek óta egyetlen mércéje volt/van – írta tanítványa, a szóillatú regények szerzője, *Ambrus Lajos*: az esztétikai minőség.” Ezt teljesítette ki mindenben. Szóban és írásban. Szeged íróival és szülőfalujával, Tápéval foglalkozó finom esszéivel. Mindenhová becsapódva egy darabot az életből: beszélget, munkabírást, békeséget, függetlenséget, lelkesedést, biztatást...

Nagyszerű útba indítói voltak, gazdag műnicsói kapott tőlük: *Mészöly Géza*, *Koltay-Kastner Jenő*, *Klemm Antal Imre*, *Nyíri Antal*, *Halász Éld*, *Baróti Dezső* tanárként egyengették a fiatallem útját. *Bálint Sándor* továbbá sziszteolta tudását; *Péter László* bevonta *Juhász Gyula* műveinek kritikai kiadásába. Tizenhét éven át kötődött a *Tiszatájhoz*, 1972–75-ben főszerkesztőtként a határon túli magyar irodalmat is bekapcsolta a hazai vérkeringésbe. A pártcenzúra csak megcsönkítva engedte *Balogh Edgárnak* A „kisebbségi

Ez hihetetlen: Ilia Mihály 80!

Pontokba szedett portrévázlat

humánium” nézőszövegéből című esszéjét megjelenni, ezért távozott a folyóirat éléről. Lendülete, mindenre figyelése percre sem szűnt meg. Zsúfolt szobájai polcain ott sorakoztak a környező országokban és a nyugati emigrációban élő írók művei. Aki akart, mint fogyhatatlan friss kenyérből törhetett egy darabot.

4. Nyolcvan éves a tudós tanár és szerkesztő. Egy különleges szellemiség hordozója. Mi ez, hogy van Ilia Mihály – szilárd pont a gyűlölködő világban. Szüntelenül figyelmez-

tet bennünket kötelességeinkre, hogy soha ne feledjük, honnan jöttünk, mit bíztak ránk eleink.

Igazi régi iskola, ahol tanított: a Jó-zsef Attila Tudományegyetem. Egy tanár példa lehetett. Nagy és felelősségteljes terhet tett a vállára: anten-nás emberként dolgozhatott, sugá-rozva magát a katedrán fíradhatatlanul. Bizony kevéske bérért, inkább szerelemből, ha már Isten odaállította a világ közepére. (Életfogytig tartó szolgálatra.)

5. Többen megfogalmazták már: Ilia Mihály neve kulcs volt szer-te a világban. Juthattunk bárhóvá, el-tévedhettünk, nevét kimondva megnyíltak az ajtók, kenyér és bor mellé szép szót is kapott a porlepte vándor. Szállást néhány éjszakára London-ban, Torontóban, Ottawában.

„Írányti is volt – emlékezett *Jankovics József* –: a visszavezető utat is jelezte. Tudtam, ahol Ilia Mihály, arra fel-van, ott van Magyarországi!”

Hál Istennek él, várja a barátokat, akkor van Magyarországon, Szegedet se lopták el. Jönnek a tanítványok, költők és más kapa-kasza kerülő, vidám megmagyarozó. De jó, hogy van Ilia Mihály – szilárd pont a gyűlölködő világban. Szüntelenül figyelmez-

hogy lecsitítsa a zajos társaságot. Lassan halad a köszöntés, a vörösbo-rok felbontása is várat magára, mert a csavaros dugóhúzó ottthon maradt. És Ilia tanár úr is beszél, és beszél, lassan; rögtön szétoszítja a szerkes-teteket, regényeket, esszéket és tanul-mányújtéményeket mint kötelező olvasmányokat. Mert ahogy csendes-en mondja: tudásunk nem ér föl egy tápai gyógyfűvész bölcs szavaival.

6. Régi feljegyzését olvasom. Ko-pott, töredezett papírlapra írtam föl valamikor. Kedves íróját idé-z, szavai ma is aktuálisak. „Az elmúlt két-három évben többször is *Marcus Aurelius*hoz fordultam vigasztaló-ni. Úgy látom, e kornak talán nincs is szüksége arra az értelmiségire, nincs már lassan ötven éve, aki azt hi-szi, hogy az észre van hatása az ő munkálkodásának. A magát egy-egy politikai érdekcsoport mellé elköte-nyelték, a részproblémákat gyorsan és látványosan megoldani tudó vagy ezt ígérő típus boldogul.”

7. Nyolcvan év. A hosszú idő nem érdem, az viszont kivételes pillana-t, hogy egy ország, aranyoszenben tündököl a város központjában. Úgy, hogy meglevenedjenek a költő so-rai: „engedd elüljünk pár négyzetmé-ter zsúfolt Európában”. A városzélti kockaház apró szobájában előzőzünk még sokáig. Jó vörösborral kiszőzthes-sük Ilia Mihályt: *Isten éltesse, tanár úr!*

■ FENYVESI FÉLIX LAJOS